

buitenwereld. Het specifieke daarin is het buitensluiten van overleg, oordeel en kritiek. Vooral de affectiviteit (BLEULER) speelt in dit buitensluiten een groote rol; ook LIPP's en STERN's opvattingen worden als bijzonder belangrijk op den voorgrond gebracht, die, minder duidelijk weliswaar, zich in dezelfde affectieve richting bewegen. Dan wordt over het proefondervindelijk onderzoek van anderen bericht (SEASHORE, SIDIS e. a., vooral BINET). Aan de proefinrichting van den laatste knoopt de schrijver zijn eigen onderzoek aan. Van de „leidende gedachte” en van den „moreelen invloed” is een suggestieve werking door BINET aangetoond op bepaalde proefverrichtingen; het verband tusschen beide suggestiegevolgen, alsmede de verhouding van deze tot de karakters der proefpersonen is allereerst door den schrijver in het oog gevat. In afzonderlijke hoofdstukken worden de verschillende suggestiewerkende invloeden nagegaan bij verschillende proefverrichtingen: lengte- en gewichtsschattingen, geluidssterkteschattingen, in het bijzonder met het oog op de fouten in de waargenomen opeenvolging. De plaatproef, door STERN in de getuigenispsychologie methodisch gebruikt, wordt in het 6de hoofdstuk beschreven; het 7de behandelt de correlaties tusschen de verschillende vormen van suggestibiliteit, terwijl het slothoofdstuk zich bezighoudt met de correlaties tusschen deze vormen en karaktereigenschappen. Alleen tusschen de suggestibiliteit in de gewichten- en lijnenproef, die beide tot de groep „leidende gedachte” behooren, is een duidelijke samenhang aantoonbaar. Bovendien bleek de invloed van emotionaliteit op het totstandkomen van bepaalde suggesties; een gelijksoortige correlatie bestond voor het vrouwelijk geslacht. De schrijver ziet hierin het bewijs voor de vruchtbaarheid zijner methode: combinatie van proefondervindelijke met karakterologische werkwijze. Wie in de vraagstukken der suggestie belangstelt, verzuime de lezing van dit zeer gedocumenteerde proefschrift niet; een aantal goede en overzichtelijke diagrammen verduidelijkt den tekst. Wie, na de lezing, de verzuchting slaakt, dat alle psychologische proefneming maar „Kleinkram” is (MÖBIUS), vergeet niet, dat voor grootere concepties het steunen op maat en getal, door elementaire onderzoekingen gewonnen, onontbeerlijk zal blijven. Zulk een steun te helpen versterken, beoogt dit vlijtige en verdienstelijke werk.

C. T. VAN VALKENBURG.

Aerztliche Kriegs- und Friedensgedanken von Prof. Dr. MARTIN KIRCHNER, Ministerialdirektor im Ministerium des Inneren. Jena, GUSTAV FISCHER. 1918. Prijs 10 mark.

In 19 hoofdstukken, die grootendeels reeds in verschillende tijdschriften zijn gepubliceerd, behandelt KIRCHNER de maatschappelijk geneeskundige vraagstukken in verband met het verleden, het heden en de toekomst van het Duitsche volk.

Als wij bedenken, hoe Duitschland in maatschappelijk geneeskundig opzicht aan de spits heeft gestaan, kan het ons niet verwonderen, dat de leider der geneeskundige afdeling van het Pruisische ministerie van binnenlandsche zaken met groote vol-

doening — soms op de grens der zelfgenoegzaamheid — spreekt over de goede resultaten der, met zijn hulp tot stand gekomen organisatie. Voor onze Nederlandsche ooren is de groote vereering voor alle officieele comité's van maatschappelijk hooggeplaatste leeken wel eens hinderlijk; maar laten wij aannemen, dat de resultaten dier comité's nog beter zijn dan bij ons.

Ontdoen wij de opstellen van KIRCHNER van de franje en passen wij op enkele plaatsen een nuchtere kritiek toe, dan blijft groote waardeering over voor den verrichten arbeid en dwingt het groote vertrouwen in Duitschland's toekomst en de energie, waarmede reeds nu maatregelen worden genomen om het geleden verlies aan levens, gezondheid en arbeidskracht zooveel mogelijk te herstellen, ons eerbied af.

De schrijver is vol waardeering voor hetgeen de geneeskundigen te velde hebben verricht, maar betreurt de groote neiging tot specialiseering van onze vakgenooten, waardoor in het begin van den oorlog menig arts voor de algemeene praktijk te velde niet geschikt was. Waar van de 100 gewonden 91 weer geschikt voor den velddienst worden en de aard van de eerste hulp een bijna beslissenden invloed heeft op het verder beloop der verwondingen, kan men toch wel over den arts te velde tevreden zijn.

KIRCHNER wijst in een afzonderlijke voordracht op den zwaren plicht der in het vaderland achtergebleven geneeskundigen, 9000 van de 33000. Bij de bespreking der bestrijding van besmettelijke ziekten, wordt groote nadruk gelegd op het opsporen van bacillendragers; in het bijzonder krijgt de typhusbestrijding in Z. W. Duitschland een groote beurt, waarbij echter alle kritiek ontbreekt.

Aan de bestrijding der kindertuberculose wordt, naar schrijvers meening, te weinig aandacht geschonken! De kanker, die aanvankelijk onder den invloed van den oorlog scheen te verminderen, kwam in 1916 weer meer voor. De vermeerdering der geslachtsziekten is erg meegevallen; van verplichte aangifte wil KIRCHNER terecht niets weten. Als middelen om het Deutsche volk weer op de been te brengen, raadt KIRCHNER aan: krachtige tuberculosebestrijding met groote staatshulp, beperking der kindersterfte (niet „zuigelingen" sterfte), tandheelkundige hulp op de school, goede zorg voor oorlogs-invaliden, bevoordeeling van groote gezinnen. De bespreking der pokken-epidemie in 1917 (4000 gevallen met ruim 400 sterfgevallen) leidt tot de raadgeving om na de verplichte entingen in het 1ste en 12de levensjaar nog een omstreeks het 35ste jaar in te voeren. In lezenswaardigen vorm geeft het geheel, dat bovendien rijk is aan geschiedkundige en statistische gegevens, een leerzaam overzicht van het maatschappelijk geneeskundig werken in Duitschland.

H. ALDERSHOFF.

FEUILLETON.

EEN VROUWELIJKE CHIRURG IN DE 17DE EEUW.

Van welwillende zijde werd mijn aandacht gevestigd op een oud document, berustende op het Rijksarchief te Groningen, onder de „verzameling van stukken". Het is uit een geneeskundig oogpunt merkwaardig en dateert van 1650. In dien tijd was de chirurgie noch geheel in handen van de leden van het barbiers- en chirurgijnsgilde en als zoodanig schijnt dan ook te Groningen gewerkt te hebben JOANNES FRANCISCUS